

# Gymongeval; stoeien met aansprakelijkheid

Rb. Zwolle 22 april 2009, LJN BI8294



Mevrouw mr. B.M. Paijmans  
Advocaat KBS Advocaten en  
docent/onderzoeker Universiteit  
Utrecht

**Het door een school doen plaatsvinden van een stoeispiel - waarbij een veertienjarige meisje een fysiek sterke jongen die op kickboksen zit als tegenstander heeft en vervolgens direct na het spel onwel wordt en letsel blijkt te hebben - lijkt een uitgemaakte zaak als het over de aansprakelijkheid gaat. Wat mij betreft, gaat de rechtbank echter (te) kort door de bocht en stond die aansprakelijkheid niet zozeer vast als het vonnis doet bevroeden.**

## Vonnis 'stoeispiel'<sup>1</sup>

De havoklas van de veertienjarige leerlinge Zoë deed tijdens gymnastiek voor de eerste maal 'de strijd der Titanen', door de docente lichamelijke opvoeding 'worstelen' genoemd en in het vonnis als 'stoeispiel' aangeduid. Dit stoeispiel ging als volgt: twee leerlingen zaten op hun knieën op een mat tegenover elkaar en moesten elkaar van de mat afduwen. De docente gaf vooraf instructie over niet-krabben, bijten, kietelen, slaan of schoppen; niet duidelijk is of zij ook instructie gaf over het (niet mogen) vastklemmen van het hoofd en het overstrekken van gewrichten. De docente deelde de les zo in dat het stoeien op vijf matten tegelijkertijd plaatsvond.

In het Werkboek 'Bewegingsonderwijs voor de basisvorming' staat als aanbeveling onder meer vermeld: "het stoeien in tweetallen van gelijk(e) lengte en lichaamsgewicht" en voorts dat het aanraken bij stoeiactiviteiten "problemen" kan opleveren waarbij onder meer als reden wordt gegeven het verschil jongen/meisje en culturele achtergrond. In de procedure wordt aangenomen dat de tegenstander van Zoë in het stoeispiel een fysiek sterke jongen was, die op kickboksen zat.

Direct na afloop van het spel werd Zoë onwel en verloor zij kort het bewustzijn. De docente werd door medeleerlingen gewaarschuwd, waarna Zoë naar een aparte kamer werd gebracht, terwijl de docente de les afmaakte. Zoë

werd vervolgens door de conciërge naar de huisarts gebracht, die haar doorstuurde naar een ziekenhuis, waar nekletsel werd vastgesteld.

De rechtbank acht het handelen van de docente onzorgvuldig, omdat zij onvoldoende maatregelen had getroffen om de kans op letsel zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken:

- (i) de instructies waren te algemeen en niet voldoende concreet; te weinig aandacht was geschonken aan de stoeihandelingen die (niet) waren toegestaan (vastpakken van het hoofd en het overstrekken van gewrichten);
- (ii) aanbevelingen uit het werkboek waren niet ter harte genomen (tweetallen van gelijk(e) lengte en gewicht); en
- (iii) er was onvoldoende overzicht voor voldoende toezicht (stoeien op vijf matten tegelijkertijd).

Ten overvloede overweegt de rechtbank dat, hoewel de docente wist dat Zoë even het bewustzijn had verloren, zij geen eerste hulp heeft verleend conform de EHBO voorschriften dan wel de gedragscode voor de beroepsgroep. Iemand die bewusteloos is geweest, mag op grond daarvan niet verplaatst worden; er dient direct deskundige hulp bij te worden geroepen. De docente heeft aldus onvoldoende (na)zorg betracht.

## Zorgplicht van de school bij bewegingsonderwijs

In jurisprudentie is de zorgplicht van scholen geformuleerd als: 'in het algemeen gesproken rust op een leraar een bijzondere zorgplicht onder meer ten aanzien van de gezondheid en de veiligheid van de leerlingen, die aan zijn zorg zijn toevertrouwd en onder zijn toezicht staan'. Niet reeds de enkele mogelijkheid van een ongeval doet het handelen van de school evenwel onrechtmatig zijn; de school handelt slechts onrechtmatig indien de mate van waarschijnlijkheid van een ongeval zo groot was dat zij op een andere manier had moeten handelen<sup>2</sup>. Ook wordt het handelen en nalaten van de school getoetst aan de Kelderluikcriteria<sup>3</sup>.

Mijns inziens wordt de zorgplicht van een school zwaarder naarmate het risico op schade voor de leerlingen toeneemt, waarvan bijvoorbeeld sprake is bij bewegingsonderwijs. Deze strengere norm is onder meer te vinden in het Disloque-arrest, waarin de Hoge Raad eveneens overweegt dat letsel op zichzelf niet altijd te vermijden is, maar het treffen van bijzondere maatregelen ter voorkoming of beperking van de gevolgen geboden is, ook indien die maatregelen wellicht niet in alle gevallen voldoende zijn om de gevolgen te voorkomen of aanzienlijk te beperken<sup>4</sup>.

In 2007 heb ik betoogd dat de aansprakelijkheid voor gymongevallen zou moeten worden beoordeeld in drie fasen: de voorfase, de uitvoeringsfase en de nazorg<sup>5</sup>. De ‘voorfase’ betreft de randvoorwaarden voor goed bewegingsonderwijs, zoals de opbouw van de oefening, het niveau hiervan en de gegeven instructies. De ‘uitvoeringsfase’ betreft het handelen van de gymleraar tijdens de les<sup>6</sup>, het te houden toezicht en indien nodig het ingrijpen<sup>7</sup>. De ‘nazorg’ is een factor die eerst intreedt nadat een ongeval plaatsvindt. Alsdan is het de taak van de gymleraar om hierop adequaat te reageren: hij dient eventueel ernstig letsel te onderkennen, adequaat te handelen en zich te onthouden van gedragingen die het letsel kunnen vergroten.<sup>8</sup>

### **Kanttekeningen bij het vonnis ‘stoeispel’; de aansprakelijkheid**

De rechtbank acht de door de docente genomen maatregelen onvoldoende, omdat

- (i) bij de instructie te weinig aandacht was besteed aan de toelaatbaarheid van specifieke stoeihandelingen,
- (ii) de leerlingen kennelijk niet waren ingedeeld in gelijke tweetallen en
- (iii) onvoldoend toezicht kon worden gehouden.

Voorts oordeelt de rechtbank volledigheidshalve dat de docente onvoldoende nazorg heeft betracht.

Er zijn vraagtekens te plaatsen bij de voornoemde overwegingen ten aanzien van de genomen maatregelen; de vraag is tevens op basis waarvan de rechtbank hiertoe heeft kunnen komen. Daarbij is mede van belang dat uit media-berichten een ander feitencomplex blijkt. Ik licht dit toe.

#### *Maatregelen; instructies*

De docente heeft instructie gegeven over (niet) krabben, bijten, kietelen, slaan of schoppen. Onzorgvuldig werd geacht dat zij geen instructie heeft gewijd aan (niet) toegestane overige handelingen; hierbij noemt de rechtbank in het bijzonder het vastpakken van het hoofd en het overstrekken van gewrichten.

Indien de laatstgenoemde instructie volgens de beroepsgroep geboden was om het risico op letsel zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken, lijkt het oordeel van de rechtbank juist. Het is echter de vraag of de instructie inderdaad aldus had moeten worden vormgegeven en voorts hoe de rechtbank tot dit oordeel komt; zij verwijst namelijk niet naar een deskundigenoordeel of algemeen geldende voorschriften voor docenten lichamelijke opvoeding, zoals zij dit wel doet voor het indelen in tweetallen. Uit het boek ‘Opvoeden door stoeien’<sup>9</sup> blijkt bijvoorbeeld dat stoeispelen zeer nuttig zijn onder meer voor het ontwikkelen van lichamelijke vaardigheden. Door te duwen, te trekken of te dragen, brengen kinderen hun tegenstander uit balans en gaan ze hun lichaam veelzijdiger gebruiken. Bovendien krijgen kinderen meer ruimtelijk inzicht en leren zij ook hoe ze moeten vallen zonder zich te bezeeren. Beschreven wordt dat gezorgd moet worden voor een veilige stoeiplek en dat vooraf stoeiafspraken moeten worden gemaakt, waarbij als voorbeeldregels worden genoemd: duwen en trekken is toegestaan; knijpen, bijten en haren trekken niet.

Ook in de jurisprudentie is een stoeispel al eens onderwerp van geschil geweest. De Rechtbank Maastricht oordeelde over de aansprakelijkheid van een school voor letsel dat was ontstaan tijdens een stoeispel. Dit stoeispel werd aanvankelijk zonder toezicht op het schoolplein gespeeld en werd onder begeleiding van een docent in aanvaardbare banen geleid, waarbij niettemin letsel ontstond<sup>10</sup>.

De rechtbank overwoog: *“Hoewel de stoeipartij zonder meer moet worden aangemerkt als een ruw spel, betekent dit naar het oordeel van de rechtbank nog niet dat het in de vorm als door [R.] omschreven ontoelaatbaar moet worden geacht. Uitgangspunt daarbij is dat ook de wat fysiekere spelen van belang zijn voor de vorming en ontwikkeling van kinderen en niet misstaan op een schoolplein. Anderzijds dient een school uiteraard een veilige omgeving te zijn waarin het risico van letsel zoveel als redelijkerwijze mogelijk dient te worden vermeden. Uit (...) volgt dat het stoeispel bij de kinderen bekend was uit de gymles, en komt een beeld naar voren van een betrekkelijk overzichtelijke strijdwijze (om beurten, één tegen één), waarbij duidelijke regels golden (alleen duwen, “schoppen, slaan, ruw spel was verboden”) en waarbij [R.] toezicht hield. (...) Gelet op de spelvorm en de aanwezigheid van de houtsnippers, was het risico van letsel als door [Eiser] opgelopen niet zodanig, dat [R.] het stoeispel niet had mogen laten plaatsvinden of nadere maatregelen had moeten treffen ter voorkoming van schade. De rechtbank is gelet op het voorgaande met de School van oordeel dat sprake is van een ongelukkige samenloop van omstandigheden, niet van tot aansprakelijkheid van de School leidend onzorgvuldig handelen van [R.]”*

Uit het boek noch de uitspraak uit Maastricht blijkt dat een docent specifiekere instructies moet geven dan de docente van Zoë heeft gedaan; de onzorgvuldigheid hiervan staat voor mij dan ook nog niet vast. Het komt mij voor dat een deskundige op dit terrein zijn mening had moeten geven over de in casu specifiek geboden instructie. Onbekend is evenwel of de school dergelijk bewijs heeft aangeboden.

#### *Maatregelen; indeling tweetallen*

In de procedure staat vast dat Zoë tijdens het stoeispel een jongen als tegenstander had die fysiek sterk was en op kickboksen zat. Aldus hield de docente een kennelijk willekeurige indeling van tweetallen aan, wat volgens de beroepsgroep niet de bedoeling - en daarmee waarschijnlijk onzorgvuldig - is, gelet op het in de procedure overgelegde werkboek voor docenten lichamelijke opvoeding.

Door alle media-aandacht - waaronder de (inmiddels opgeheven) website van Zoë zelf - ontstond bij mij echter een ander beeld. Op een forum op [www.tros-radar.nl](http://www.tros-radar.nl) stond bijvoorbeeld vermeld: *“Tijdens de gymles moesten de kinderen gaan worstelen op de knieën. Zoë-Naomi wint van alle andere meisjes en moet dan tegen de winnaar van de jongens. Na het worstelen zakt Z. bewusteloos in elkaar”*<sup>11</sup>. Interessant is of de opzet van het stoeispel uitgaande van die casus ook onzorgvuldig was. Kennelijk bestonden de tweetallen aanvankelijk uit óf jongens óf meisjes, waar-

door de docente het spel waarschijnlijk in overeenstemming met de voorschriften uit het werkboek had ingericht. Het desbetreffende stoeien van Zoë - waarna zij onwel werd - betrof vervolgens een soort finale, waaruit afgeleid kan worden dat het stoeispiel ook een (sterk) competitief element bevatte.

De finale roept bij mij de vraag op of het spel ook dan - uit een oogpunt van veiligheid - een nog aanvaardbaar risico meebrengt.

Dat het inbrengen van een competitief element onzorgvuldig kan zijn, blijkt uit een uitspraak van het Hof Amsterdam over een competitieve hoogspringoefening voor 16-jarige leerlingen<sup>12</sup>. Deskundigen achtten de specifieke hoogspringoefening op zichzelf niet onverantwoord of onveilig, maar zij vroegen wel aandacht voor het gevolg van het aanbieden van de springoefening in wedstrijdvorm. Hierdoor zou de oefening door leerlingen vrijwel niet anders worden uitgelegd dan als een opdracht: “spring zo hoog mogelijk”, zijnde strijdig met het gegeven dat vooral beheerst geland moet worden. Door een competitief element aan bewegingsonderwijs toe te voegen, kan de veiligheid dus (te veel) in het gedrang komen.

#### *Maatregelen; toezicht*

De rechtbank overweegt ten slotte dat het een feit van algemene bekendheid is dat het er bij stoeien stevig aan toe kan gaan, waardoor geboden is dat de docent voldoende overzicht heeft en tijdig kan ingrijpen. Het stoeien op vijf matten tegelijkertijd was in dat opzicht onzorgvuldig. Deze overweging is niet in lijn met andere rechtspraak op dit terrein. Een gymleraar handelt weliswaar onzorgvuldig als hij een klas met veertienjarige leerlingen in drie afzonderlijke ruimten verschillende risicovolle (contact)sporten laat spelen, waarbij hij dientengevolge slechts toezicht kan houden op één groep, en niet op alle drie de groepen<sup>13</sup>. Maar als het gaat om het houden van toezicht in één of in een geschakelde ruimte gescheiden door een glazen wand wordt doorgaans aangenomen dat niet steeds op elke leerling toezicht hoeft te worden gehouden, zodat elke onregelmatigheid direct kan worden opgemerkt en dat direct kan worden ingegrepen<sup>14</sup>. Hoewel de meeste jurisprudentie hierover niet situaties bij bewegingsonderwijs betreft, komt het mij ondoenlijk voor dat bewegingsonderwijs altijd zo zou kunnen (en moeten) worden ingericht dat daarbij steeds op iedere leerling toezicht wordt gehouden. Dan zou één docent lichamelijke opvoeding per klas in alle gevallen onvoldoende zijn. Ook ten aanzien hiervan is mij niet duidelijk waarop de rechtbank de overweging baseert; er is geen deskundigenoordeel gevraagd noch verwezen naar voorschriften voor het geven van lichamelijke opvoeding.

#### *Nazorg*

Nadat leerlingen de docente hadden gewaarschuwd dat Zoë onwel was geworden, heeft zij Zoë in een aangrenzende kamer laten wachten en haar door de conciërge naar een huisarts laten brengen. Ervan uitgaande dat de docente inderdaad wist dat Zoë direct na het stoeien onwel en

even buiten bewustzijn was geweest, had zij de geldende EHBO voorschriften moeten volgen. Indien deze voorschriften inhouden dat een persoon in dat geval niet mag worden verplaatst en direct deskundige hulp moet worden ingeroepen, zoals de rechtbank overweegt, heeft de docente in dit geval onzorgvuldig gehandeld.

De Hoge Raad overwoog dat al in 1985<sup>15</sup>. Over het oordeel van het Hof Leeuwarden, inhoudende dat een gymleraar onrechtmatig handelde door een leerling die zich na een val niet kon bewegen te verplaatsen, oordeelde de Hoge Raad: “Dit oordeel geeft echter niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting, ook niet voor zover het ervan uitgaat dat het niet in acht nemen van de EHBO-voorschriften in de gegeven omstandigheden onrechtmatig was (...). Anders dan het oordeel veronderstelt, heeft het hof niet geoordeeld dat te dezen aan een gymnastiekleraar dezelfde eisen moeten worden gesteld als aan een arts.”

#### *Conclusie aansprakelijkheid*

Het is de vraag of de onzorgvuldigheid van de school tijdens de voor- en uitvoeringsfase - tot welk oordeel de rechtbank komt - gegeven is. Het komt mij voor dat de door de docente ingerichte en uitgevoerde les door deskundigen op het terrein van de lichamelijke opvoeding had moeten worden beoordeeld, namelijk ter zake van de inhoud van de instructies, het vormen van tweetallen en het doen plaatsvinden van de oefening op vijf matten tegelijkertijd. Kennelijk is ook de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO) niet overtuigd van de onzorgvuldigheid van de gymles; zij schrijft op haar website dat de mening van deskundigen in de procedure onvoldoende benadrukt en ingezet zou zijn<sup>16</sup>.

Anders is het ten aanzien van de overwegingen van de rechtbank over de nazorg. Van een docent lichamelijke opvoeding mag naleving van EHBO voorschriften worden verwacht. Door de geldende voorschriften niet te volgen, heeft de docente jegens Zoë onrechtmatig gehandeld. De vraag hierbij is uiteraard wel in hoeverre het letsel van Zoë in causaal verband staat tot de schending van deze norm.

#### *Omkeringsregel?*

De toedracht van het ongeval is kennelijk onbekend; Zoë noch haar klasgenoten hebben gezien wat het onwel worden en het nekletsel hebben veroorzaakt. Zoë kan dus ook zonder toedoen van een ander verkeerd terecht zijn gekomen, een onverwachte klap van een medeleerling hebben gekregen, zonder aanleiding onwel zijn geworden et cetera. Aangezien niemand iets heeft gezien, lijkt het moeilijk verdedigbaar dat Zoë's tegenstander duidelijke niet-toegepaste acties heeft ondernomen, zoals het vastklemmen van of trekken aan het hoofd van Zoë.

De school betoogt dat het nekletsel mogelijk een direct gevolg is van het flauwvallen van Zoë. Zij betwist in elk geval dat de jongen Zoë in een soort wurggreep zou hebben gehouden. De hoofdregel van art. 6:98 BW volgende, zou Zoë het causaal verband tussen de normschending en het ontstaan van haar schade moeten bewijzen; niet

ondenkbaar is dat de vordering van Zoë dan zou stranden, aangezien niemand iets heeft gezien.

De vordering wordt echter gered door de door de rechtbank toegepaste omkeringsregel. De school wordt bovendien niet in de gelegenheid gesteld bewijs te leveren van haar stelling dat het ongeval ook zonder de normschending zou zijn ontstaan. Betwijfeld kan worden of de rechtbank op goede gronden tot het voormelde oordeel kon komen.

Het toepassen van de omkeringsregel bij schending van een op scholen rustende zorgplicht is (althans in gepubliceerde rechtspraak) nieuw. Wel heeft het Hof Leeuwarden toepasselijkheid van de omkeringsregel in 2005 afgewezen bij een gymles waarin een 9-jarige leerlinge tijdens een spel aan haar rug was geraakt door een omvallende valmat van tenminste 55 kg. Het hof oordeelde dat de geschonden norm - het zodanig inrichten van een gymnastiekles dat daarbij de veiligheid van de deelnemers aan die les niet in gevaar komt - een aan art. 6:162 tweede lid BW ontleende algemene veiligheidsnorm was, zodat de omkeringsregel hierop niet van toepassing was<sup>17</sup>.

De vraag is of het vonnis op dit punt in lijn is met de door de Hoge Raad gewezen arresten. De ratio van de omkeringsregel ligt volgens een aantal schrijvers in de verwezenlijking van de materiële norm<sup>18</sup> en naar de mening van A-G Spier in slachtofferbescherming<sup>19</sup>. De Hoge Raad heeft de omkeringsregel in diverse arresten beschreven als een bijzondere regel op grond waarvan het causaal verband (in de zin van *condicio sine qua non* verband) tussen de onrechtmatige gedraging of tekortkoming en het ontstaan van de schade wordt aangenomen (tenzij). Hiervoor is vereist dat sprake is: *“van een gedraging in strijd met een norm die strekt tot het voorkomen van een specifiek gevaar ter zake van het ontstaan van schade en dat degene die zich op schending van deze norm beroept, ook bij betwisting aannemelijk heeft gemaakt dat in het concrete geval het specifieke gevaar waartegen de norm bescherming beoogt te bieden, zich heeft verwezenlijkt”*<sup>20</sup>.

Aangenomen wordt dat deze norm een verkeers- of veiligheidsnorm dient te zijn; niet duidelijk is welke eisen worden gesteld aan de strekking hiervan. In 2004 leek de algemene norm uit art. 7:453 BW (‘de hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen (...)’) onvoldoende te beschermen tegen een specifiek gevaar; in 2007 strekte dezelfde norm wel tot bescherming van een voldoende specifiek gevaar<sup>21</sup>. Het laatste geval betrof een gynaecoloog die niet tijdig een keizersnede had uitgevoerd. Hierbij was vanwege meconiumhoudend vruchtwater een keizersnede geïndiceerd om schade door zuurstoftekort in de hersenen zoveel mogelijk te voorkomen. Betoogd zou kunnen worden dat de algemene norm ‘handelen als goed gynaecoloog’ op enig moment tijdens de bevalling ingekleurd en geconcretiseerd was tot een geboden ingrijpen: het uitvoeren van een keizersnede ter voorkoming van hersenletsel. Die redenering volgend, zou evenwel ieder onzorgvuldig nalaten op enig moment zijn geconcretiseerd en ingekleurd -

anders zou het nalaten niet onzorgvuldig worden geacht -, toepasselijkheid van de omkeringsregel tot gevolg hebben. Dit kan mijns inziens niet de bedoeling zijn.

De bijzondere zorgplicht die op scholen rust ten aanzien van de gezondheid en de veiligheid van de leerlingen die aan haar zorg zijn toevertrouwd en onder haar toezicht staan, vloeit - na de wetwijziging in 1992 - nog uitsluitend voort uit art. 6:162 BW. Het is daarmee een algemene uit het ongeschreven recht voortkomende zorgvuldighedenorm, hoewel deze zich niettemin specifiek richt op de gezondheid en veiligheid van de leerlingen.

Tenzij de omkeringsregel zover moet worden opgerekt dat het in algemene zin voorkomen van schade aan leerlingen voldoende specifiek is, wat naar mijn mening te ver zou gaan, strekt de - uit de zorgplicht van scholen voortvloeiende - norm niet ter voorkoming van een voldoende specifiek gevaar. Voorstelbaar - in de lijn van het arrest over de gynaecoloog die een geïndiceerde keizersnede had moeten uitvoeren - is dat de algemene zorgplicht in een bijzondere situatie concreter wordt en verwordt tot een norm die strekt tot bescherming tegen een specifiek gevaar. Indien de docente bijvoorbeeld zou hebben gezien dat de tegenstander van Zoë haar op enig moment vastpakte op een manier die niet paste bij het (niet als agressief bedoelde) stoepspeel, kan de zorgplicht op dat moment concreet worden: een docent moet bij het waarnemen van een gevaarsituatie tijdig ingrijpen. Hiervan was echter geen sprake.

Uitgaande van de hypothese dat de instructies van de docente voldeden en het voor toezicht noodzakelijke overzicht afdoende was, zou de normschending in casu bestaan uit het in strijd met richtlijnen indelen van leerlingen in ongelijke tweetallen. Vastgesteld dient te worden of dit voorschrift een absoluut vereiste is (het vonnis geeft hierover geen informatie) en wat de achterliggende ratio is: eerlijk spel of veiligheid of cultuur of ... ?

Mijns inziens mag de omkeringsregel niet (altijd) worden toegepast als een school in strijd handelt met de op haar rustende zorgplicht. Leerlingen doen immers soms onvoorspelbare dingen, waartegen de school nimmer absolute bescherming kan bieden. Voorstelbaar is dat de tegenstander van Zoë haar op enig moment ongelukkig heeft geduwd of haar juist opzettelijk een klap heeft gegeven; een duw of klap die een docent door middel van instructies of toezicht nimmer kan voorkomen. Een docent kan moeilijk alle mogelijke handelingen die een leerling bij een spel kan uitvoeren benoemen en verbieden noch alle mogelijke gevaarsituaties uitbannen. Indien vervolgens het causaal verband tussen de normschending en het ontstaan van de schade via de omkeringsregel zou worden aangenomen, wordt het voor scholen onmogelijk om onderwijs te geven anders dan in een klaslokaal veilig achter tafels. Het is onwaarschijnlijk dat de leerlingen daarbij zijn gebaat.



Zoals ook de Rechtbank Zwolle in 1999 overwoog: ‘in het algemeen dient te gelden dat een school niet zonder meer aansprakelijk gehouden kan worden voor schade die een kind lijdt als er een ongeluk op het schoolplein gebeurt dat geacht moet worden te zijn veroorzaakt door spelen of stoeien van de kinderen. Het mag immers een feit van algemene bekendheid heten dat kinderen in hun onbevangenheid en onoplettendheid gedragingen jegens elkaar kunnen vertonen die schade ten gevolge kunnen hebben. Van een school kan en mag redelijkerwijs niet worden verwacht dit voor te zijn: het zou niet alleen onmogelijk maar ook onwenselijk zijn om kinderen van jonge leeftijd zodanig in hun speelgedrag te beteugelen dat daarmee elke kans op ongelukken is uitgesloten. Zij moeten in het speelkwartier kunnen ravotten; ongelukjes die daarbij gebeuren moeten op de koop toe genomen worden<sup>22</sup>’.

Het (sportieve) leven blijft vol voor- en nadelen. Op Kamervragen antwoordde staatssecretaris Dijkema op

9 april 2009 dat regelmatig sporten en bewegen van belang is voor de ontwikkeling van kinderen en een positief effect heeft op de gezondheid en de preventie van overgewicht. Wel kleeft er altijd een zeker risico aan sporten en bewegen. Ongelukken tijdens de (verplichte) gymles zijn nooit geheel te voorkomen, maar dat neemt niet weg dat het belangrijk is om het risico op blessures zoveel mogelijk in te perken. Dijkema haalde vervolgens andere cijfers aan. Uit onderzoek was namelijk gebleken dat op school jaarlijks weliswaar 26.500 ongevallen plaatsvonden (waarvan 13.500 tijdens gymles), maar dat het bij ongevallen van leeftijdsgenoten in de privésfeer ging om een aantal van 114.000 en bij sportbeoefening na schooltijd om 64.000. Hoewel dit geen invloed heeft op de zwaarte van de zorgplicht van een school, lijkt het risico op een ongeval tijdens bewegingsonderwijs in het licht van die cijfers dan weer relatief.

<sup>1</sup> LJN: BI8294 (moeder/Openbaar Onderwijs Zwolle en Regio). In de Stentor van 16 mei 2009 heeft een woordvoerder van de school laten weten geen hoger beroep te zullen instellen.

<sup>2</sup> Vgl. HR 9 december 1994, NJ 1996, 403 (Zwiepende tak).

<sup>3</sup> HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 (Kelderluik).

<sup>4</sup> HR 6 oktober 1995, NJ 1998, 190 (Disloque). Vgl. ‘Met betrekking tot lichamelijke opvoeding en zeker bij zwemles, geldt deze zorgplicht eens te meer, nu het als een feit van algemene bekendheid mag worden beschouwd, dat de kans op ongevallen bij dergelijke lessen in het algemeen groter is.’

<sup>5</sup> B.M. Pajmans, ‘Gymongevallen, wanneer is een school aansprakelijk?’, VR 2007, nr. 7/8, p. 207-211.

<sup>6</sup> Vgl. HR 19 januari 2007, NJ 2007, 450 (SKOL/Van Tol).

<sup>7</sup> Vgl. HR 14 juni 1985, NJ 1985, 736 (Smit/Brevoord).

<sup>8</sup> Vgl. opnieuw HR 14 juni 1985, NJ 1985, 736 (Smit/Brevoord).

<sup>9</sup> Yos Lotens, *Opvoeden door stoeien*, Rijswijk: Uitgeverij Elmar 2004.

<sup>10</sup> Rb. Maastricht 12 maart 2003, LJN: AF5913 (M/ de stichting Stichting Bernard Lievegoed School).

<sup>11</sup> Vraag d.d. 21 maart 2007, vermeld op: <http://forum.www.trosradar.nl/viewtopic.php?t=49425>.

<sup>12</sup> Hof Amsterdam 17 juli 1997, VR 1998, 187.

<sup>13</sup> Rb. Arnhem 28 juli 1004, VR 1995, 100 (Van den Berg/Katholieke Stichting Nebo Marienbosch).

<sup>14</sup> Arrondissementsrechtbank Zutphen 6 april 1961, NJ 1961, 419; Arrondissementsrechtbank Alkmaar 19 augustus 1982 en 9 juni 1983,

NJ 1984, 215 (Geervliet/Staat der Nederlanden); Ktg. Zutphen 12 augustus 2003, NJ 2004, 260 (A/Gemeente Zutphen); Rb. Leeuwarden 29 november 2006, VR 2008, 75 (Fortis ASR/Ver. voor Chr. Onderwijs of Reformatorische Grondslag in Oost-Friesland).

<sup>15</sup> HR 14 juni 1985, NJ 1985, 736 (Smit/Brevoord).

<sup>16</sup> Bericht van het hoofdbestuur KVLO d.d. 28 mei 2009, te vinden op: [www.kvlo.nl](http://www.kvlo.nl).

<sup>17</sup> Hof Leeuwarden 9 november 2005, VR 2006, 125 (Venema/ Gemeente Ooststellingwerf).

<sup>18</sup> A.J. Akkermans, *De ‘omkeringsregel’ bij het bewijs van causaal verband*, Den Haag: BJU 2002, p. 113 e.v.; I. Giesen, ‘De aantrekkingskracht van Loreley’, in: *Tien penne streken over personenschade (LSA)*, Den Haag: SDU 2009, p. 5.

<sup>19</sup> Vgl. punt 6.4 van zijn conclusie voor HR 7 december 2007, NJ 2007, 644 (vader en moeder/SMCL).

<sup>20</sup> Zie onder meer HR 7 mei 2004, NJ 2004, 422 (Fryslân/Incor) en recent HR 19 december 2008, NJ 2009, 28 (Smeets/Gemeente Heerlen).

<sup>21</sup> HR 19 maart 2004, NJ 2004, 307 (B/J) en HR 9 april 2004, NJ 2004, 308 (D/Achmea Schadeverzekeringen); HR 7 december 2007, NJ 2007, 644 (vader en moeder/SMCL).

<sup>22</sup> Rb. Zwolle 27 januari 1999, PRG 1999, 5155 (Bijlefeld/Vereniging van Scholen met de Bijbel voor Basisonderwijs in de Noordoostpolder).